

29 Apr.

Pl. og nærmere Anordning ang. Sko-

lerne paa Landet i Danmark (*). Cancel. p. 61.

Er. 3 Anledning af Skole-Fr. 23 Jan. 1739 og de derefter skeete Foranstaltninger har Kongen erfaret, at Vedkommende, endog Lodsseierne selv, imod Frs rette Mening have givet Anledning til Skolers Anlagning paa mange Steder, hvor det efter Landets Situation ikke var giørligt eller til nogen Nytte, dem selv, deres Bønder og Tienere til største Byrde og Bekostning, isald det skulde nyde Fremgang; desuden er det Kongen foredraget, at, om Skolehusene overalt skulde af nye opbygges efter Frs 21 og 22 § og aparte Skole-Stuer efter 5 § bygges til Degne-Voligerne, vilde Bekostningerne, efter de derom indkomne Overslag, til en saare høi Summa opløbe, saavel som og at den Skoleløn, som ubi Instructionens 22 § i Korn og Penge samt Græsning, Foder, Brænde og Torv er foreskrevet, vilde, i Fald det skulde blive en almindelig Regel for Skolerne overalt, forarsage adskillig Besværighed, efterdi mange Steder have Mangel paa et eller andet af bemeldte Species, og begge Dele desuden mopen overalt, men især hvor ikkun lidet Hartkorn kunde inddeles til en Skole, vilde blive for høit og utaaleligt; Tillige er det befundet, at de efter Stifternes Forslag forordnede Naalæg paa Almuen samt andre Collecter ikke vilde blive tilstrækkelige til de aarlige Bekostninger, men at den største Deel vilde falde paa Hartkornet at reparere; Hvorfore bemeldte Skole-Fr. herved yderligere forklæres og modereres, saasom Kongen formoder, at Ungdommens nægtige Underviisning i deres Saligheds Kundskab kan erholdes, uden saadan alt for stor Byrde for Jordegodssets Eiere, naar Proprietairerne, som bestkiende deres Godses Leilighed og deres Tieneres Vilkaar

og

og nærmest bør sørge for begge virkelige Beste, ikke alene 29 Apr. med Durighedens Tofke selv foreslaae, hvor og hvor mange Skoler paa hvert Gods behøves, men endog tillige selv haade bestemme og ligne de dertil udfordrede nødvendige Bekostninger; Da Kongen ingenlunde tvivler paa, at enhver Proprietair, efter den Frihed han faaer at indrette Skolerne, og hvori ham i alle Maader skal lempes, vil gjøre det saaledes, som Sagens Vigtighed og Fornødenhed det udkræver, og især at Rige og Formuende skal foregaae de andre deri med got Exempel og vise, at, som de nyde det legemlige af deres Tienere, de igien vil sørge for deres Aandelige.

1.) Degnene overalt i Danmark, hvor Skoler ikke ere oprettede, skal efter Skole-Frs 1 § tillige være Skoleholdere, hvorfor Vedkommende efter Loven og Frs 5 § strax skal forsyne de Sæde-Degne med Voliger, som ingen have, og, hvor Degnevoliger ere, men derudi ei findes saa stor en Stue, at Ungdommen, som skal søge Skolen, deri kan rummes, bør den med flere Sags Tilbygning forsvarlig udvides, hvilken Udvidelse af den eller de Byers Lodsseiere, hvis Ungdom inddeles til at søge Skolen, maae besørgees paa den sparsommeligste og bekvemteste Maade, som de selv kan udfinde, naar Ungdommen ikkun derudi kan rummes og have Lye og Vinter-Varme. 2.) Bemeldte Degne bør efter Frs 4 § tage imod Ungdommen enten af deres hele Sogn, om det er giørligt, eller af saa mange Byer og Steder, som deres Skole, efter Sognets Lodsseieres og Sognepræsens Forslag med Amtmandens og Provstens Raad, af Stiftamtmanden og Biskoppen vorder tillagt, og dem saaledes og i den Tid informere, som ved Skole-Fr. og Instructionen er foreskrevet; Men naar der i vidtspændte Sogne ere hele Landsbyer, som for Byens Besværighed ikke kan inddeles til Degne-Skolen, og de derimod bekvemmelig kan under-

holde.

(*) Eft. Rescr. 11 Jan. 1765.

29 Apr. holde egne Skoler, da skal Skoler paa de beqvemste Steder for slige Landsbyer anlagges, hvortil Lods-Eierne i de Byer, hvis Ungdom til Skolerne inddeles, bør forskaffe beqvemme Skole-Huse; dog maae de frit enten dertil indrette de nu værende Gadehuse eller nye lade opbygge, saaledes som Huse i Byerne falde, naar kun Skoleholderne derudi kan have nødtørftig Boelig og Varnene Rum, og bør samme Huse med dygtige Skoleholdere efter Fr. forsynes. Derimod skal de Torper og eenlige Steder, som, endskjønt de kan samle deres Ungdom til et Sted, dog formedelt Indbyggernes ringe Tal og Uformuenhed ikke formaae nogen egen Skole at underholde, inddeles til Degnen og Skoleholderne, eftersom de ligge enhver af dem nærmest, hvilke paa beleilige Tider bør forsvie sig til slige Steder, og der holde Skole for Ungdommen. Men naar slige Torper og eenlige Steder ere saavidt adspredte, at de ikke enten kunde samles til nogen Skole eller egne Skoler underholde, saa skal for sammes Ungdom beskaffes Skolemestere, som kan omgaae fra en Torp eller Gaard til den anden og nogen tilstrækkelig Tid der holde Skole efter Frs 9 og 10 §. Men hvor hele Sogne (som paa adskillige Steder i Jylland venteligt er) bestaae af saadanne vidt adspredte Torper og Steder, hvor ordentlig Skolehold ikke kunde have Sted, bør Degnene tildeles derudi deres visse District, hvor de, ligesom Skolemestrene, bør omgaae og Ungdommens behørigte Underviisning skiftig besørge. 3.) Hvor flere Kirke-Sogne til et Kald ere annecterede, og det grangivelig kan skønnes, at Degnen ikke ene kan besride Ungdommens nødtørftige Underviisning i alle Sognene, da bør der Skoler anlagges, og, efter Stedernes Situation og Leilighed, dermed i alle Maader forholdes efter 2 § Bydende ang. Skolehold i Hvered-Sognene. 4.) Men paa det Byrden, saavidt mueligt, kan deles lige, Degne-

ne have nogen Lindring i deres Arbeide, Skoleholderne 29 Apr. nogen Fortieneste, og Skole-Lønner ikke falde Vedkommende for tung, saa skal de Skoleholdere, som boe Uner-Kirkerne nærmest, desuden gaae Degnene tilhaande ved Kirketienesten, som deres Substituter, i det Sogn, hvor de holde Skole, hvorføre de, efter Provstens Gøfindende med Sognepræstens Raad og paa Dispens Approbation, skal nyde noget af Degne-Kaldets Indkomst, saasom enten Degnens Smaaredsel i bemeldte Sogner eller andet saadant maadeligt Tillæg efter Degne-Kaldets og Stedernes Leilighed og begges Nødtørft; Saa maae de og tage Offer paa de 3 store Høitider tillige med Degnen i den Kirke, som de betiene; Hvor der allerede ere Substituter, som til Skolehold ere duelige, bør de for alle andre dertil beskaffes, men hvis de ei ere beqvemme, bør Degnen antage Skoleholderen til hans Substitut, og lade ham nyde, hvis efter Degnekaldets Leilighed af Bispen forordnes, som for den følgende Tid stedse bliver for dem begge en bestandig Rettesnor. 5.) Ang. Belønningen for Skoleholdet, da, foruden den Befrielse for Skat og Paalæg samt Befordring til Degne-Embede, som Skoleholderne ved Fr. er forundt, og den Indkomst ved Kirkerne, som visse Skoleholdere ved denne Anordning er bevillet, skal og hver Skole have sin egen Kasse, og den største Lods-Eier i hver Skoles District staae for at oppebære Indtægten og besørge Udgiften, hvori Amtmanden skal være ham assisteerlig med prompte Execution, om nogen af de andre Lods-Eiere ikke deres Contingent i rette Tid betale; Og skal de Penge, som ellers aarlig til Kirkens Lys betales, som for hver Kirke herved fastsattes til 5 Sleete Daler, hvilke Kirkens Patron eller Forsvar aarlig ved Nytaars Tider forud skal betale, saa og hvis Tavle- og Bekken-Penge samt Mulcter efter Skole-Fr. i hvert Sogn falde, til Sognets Skole-Kasser henlægges;

29 Apr. lægges; Desuden skal de Penge, som ere henlagte til Kirkefælsene, hvilke for hver Kirke i Kjøbenhavn fastsattes til 12 Rdlr, i de andre Biskopsstæder, hvor der er Magistrat, til 8 Rdlr og, hvor ikkun er Bysfoged, 6 Rdlr, samt paa Landet i Rytter-Districterne og andet Kgl. eller benificeret Gods, hvor Skoler ere indrettede (dog Proprietairers Gods, hvor Skoler enten ere eller af dem selv blive anlagte og underholdte, hvortil de have aldeles frie Haand, herunder ikke forstaaet, saasom de ikke med nogen Slags Udgifter til andre Skoler skal bebyrdes), til hvert Stifts Skoler være henlagte, og ethvert Skole-Districts største Lods-Eiere deraf nyde den quota Part, som deres Skole kan tilflyde, efter den Ligning og Anviisning, som Stiftamtmandene og Biskopperne, saasnart Skolernes Tal er fastsat, skal lade forfatte og tilstille Amtmandene (*). Ved hvilken Ligning Degne-Skolerne bør ikkun nyde halvt imod de andre Skoler; Men for Resten overlades det til Lodseierne selv, efter Stedernes og Indbyggernes Leilighed, at fastsætte og imellem sig selv indbyrdes at ligne, hvad Skoleholderne for det øvrige, til deres nødtørftige Ophold, i Løn og Indkomst skal nyde, da Kongen formoder, at de behandle Skoleholderne saaledes, at disse ikke skal gjøre deres Arbeid sukkende; Og hvad de største Lodseiere i Sognet vedtage, bør de mindre være fornstiede med, men kan de ikke blive enige, bør det ankomme paa Amtmandens og Herreds-Propriets Kiendelse og, paa hvad Maade det end afgjøres, indsendes til Stiftamtmandens og Bispens Approbation; og hvad saaledes engang er fastsat, bør antegnes, og siden blive en bestandig Regel saavel for Lodseierne, som Skoleholderne, uden at være nogen Forandring undergivet, med mindre

(*) Cfr. Rescr. 28 Oct. og 30 Dec. 1740, 8 Maj. 1741, 17 Jun. 1768, C. Br. 31 Dec. 1779 og Rescr. 20 Mart. 1782.

mindre nogen af christelig Gæmildhed vil give noget til 29 Apr. Forbedring for Skolevæsenet. 6.) Istedet for de Skatter, hvilke ved Fr. ere lagte paa Almuen paa Landet, og den paabudne Ligning paa Hovedgaard, Præstegaards, Konge- og Kirke-Tienders Hartkorn, samt Kroehold, Mølle- og Bøndestyld, som herved ophæves, stilles det i Lodseiernes frie Valg, hvorledes de enten efter eller uden for, dog ei høiere end Fr., vil tage Refusjon af deres Bønder og Tienere for Beføstningerne til Skolernes Bygning og Skoleholdernes aarlige Underholdning; Desuden skal med Degne-Traven forholdsvis efter Loven, og saasom i ethvert Sogn hidindtil af Arilds Tid brugeligt haver været (*); Og da Degnene have taget Anledning af Frs 40 § at paastaae Frihed for Consumtion, Familie- og Folke-Skat, saa skal Degnene, som desuden efter Loven bør læse for Ungdommen, enten de tillige ere Skoleholdere eller ikke, ei hentydes under denne Frihed, men de skal, ligesom hidindtil, svare efter Consumtions-Fr., saasom det alene er Skoleholdere, der ei tillige ere Degne, som derunder ere forstaaede. 7.) I de Districter, hvor Skoler ere indrettede, saavel i Rytter-Districterne og paa Kongens andet Gods, som paa Proprietairernes, bør Degnene, som for Skolehold des Aarsag ere befriede, efter Sogneprestens Anviisning saa meget des oftere indfinde sig til Underviisning i de Landsbyer og Stæder i Sognene, som ligge langt fra Skolen, hvor Ungdommen om Vinteren formedelst Veiens Vanfærlighed ikke uden alt for stor Besværlighed kan indfinde sig, og der med Omhyggelighed undervise de Unge, saavel i at læse i Bøger som udi deres Christendom, rettende sig i alle Maader efter Loven, ligesom og Skoleholderne udi stige Districter i alting bør rette sig efter de giorte Fundatser og den dem giorte Instruction. 8.) I øvrigt skal

Skole

(*) Cfr. Rescr. 28 Jun. 1740.

29 Apr. Skole-Fr. og Skoleholdernes Instruction, saavidt de ikke herved ere forandrede, fremdeles blive en bestandig Grundvold for Skolevæsenet i Danmark, og alle Bedkommende sig derefter vedborlig rette. Amtmændene og Herreds-Prøvsterne skal strax for sig kalde hvert Sogns Lodsseiere tilligemed Sognepræsten, og med dem udgiøre, hvad Tilbygning Degneboligen behøver, hvor eller hvad for nye Skoler i Sognene skal forskaffes, hvilke Byers Ungdom skal søge Skolerne, og hvilke Skoleholderne skal besøge, hvilke Steder behøve aparte Skolemestere, og hvad Løn og Indkomst ethvert Skole-Districts Lodsseiere vil bevilge hver Lærer; item hvad Tillæg af Degnekaldet Skoleholderne for Kirketienesten skal nyde; hvilket alt, af Bedkommende behørig underskrevet, de til Stiftamtmandens og Bispen's Approbation strax skal indsende; Og bør derefter Proprietairerne, hver paa sit Gods, og især de største Lodsseiere i de Byer, hvis Ungdom til Skolerne er inddeelt, men fornemmelig Amtmændene over hele Amtet, enten det er Kongens eller Proprietair- Gods, og Stiftamtmandene, hver i sit Stift, nøie tilsee, at Skolehusene indrettes, Skoleholdet kommer i Stand, og de øvrige Foranstaltninger blive fuldbyrdede inden 1741 Mars Udgang, og at Ungdommen flittig søger Skolerne; Og Præsterne i deres Sogne, Prøvsterne i deres Herreder og Viskopperne over hele Stiftet bør nøie holde over, at der flitteligen læses og undervises efter Skole-Fr., Instructionen og denne Anordning. Og saafremt nogen Proprietair, Lods-Eier eller Kirke-Patron uden beviitlig skielig Forhindring findes forsømmelig, den dem paalagte Foranstaltning inden forskrevne Tid at fiverkstilte, skal de have forbrudt i Eldre for hver Uge, de efterlade sligt at fuldbyrde; hvilke Byer Amtmanden hos Bedkommende skal lade ind-

drive,

drive, og Districtets Skole-Kasse til Skolebøger for de 29 Apr. fattige Børn i Sognet, hvor de ere faldne, lade tilkomme.

Confirmeret Foundation til en almindelig Enke-6 Maj. Kasse for den civile Stand i Danmark og Norge. (Er, saavidt vides, ei mere til). p. 70.

Pl. om Toldens Forhøielse paa fremmede trykke-6 Maj. de og farvede Lærreders Indførsel i Danmark til 20 § Allen. (See Told-N. 1768). p. 83.

Pl. og Forbud paa fremmede Spaaners Indførsel 6 Maj. i Danmark, formedelst Carl Wilders Fabriqve. (See Pl. 28 Maj 1774). p. 89.

Anordn. Om Forhold ved Høe- og Halm-Leveran-20 Jun. ten til de ubi Riisstädterne i Fyen og Jylland samt Schanderborg og Biellerop Baraquer indquarterede Cavallerie-Regimenter. (See Fr. 8 Aug. 1769). p. 90.

Reglement for Cavalleriets Indquartering ubi 23 Jun. Riisstädterne i Danmark. (Ophævet ved Anordn. 8 Maj. 1775). p. 94.

Patent. Hvorved alle fra Land-Militair-Eta-23 Jun. ten formedelst Alderdom eller Svaghed astantede Under-Officerer og Gemeene, som ei paa anden ærlig Maade kan faae nødtørftig Underhold, loves Livs- og Maader Brød enten under Garnisons-Regimentet, som i Citadellet, samt Nyeborg, Fredericia og Frederichsørt skal forlægges, eller om de ei der kan forrette nogen Tjeneste, da paa Krigs-Hospitalets Ladegaard; hvorom de sig inden en Maaned's Forløb fra dette Patents Publication skal melde. Men derimod forbydes alle astantede Under-Officerer og Gemeene at betle; da alle civile og militaire Betiente skal lade slige modtvillige Betlere strax paaaribe og til næste Fesning levere, hvor Commandanten dem i Fjern skal slutte og blant de ærlige Slaver deres Livstid ved Fæstnings Bygningen lade arbejde. (See Fr. 3 Aug. 1763). p. 101.